

Examining The Content of Elementary Persian Books Based on The Place of Hope And Its Components. A Content Analysis Type of Study

Abolghasem Yaghoobi*¹, Mehran Farhadi², Smail Ghisary³

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۲۹

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۰۵

Accepted Date: 2023/02/18

Received Date: 2022/07/27

Abstract

The purpose of this research was to analyze the content of Persian books to be read in elementary school from the point of view of the amount of attention paid to hope and its components. The research method was descriptive and content analysis type. According to the research done and the results obtained about the important role of hope in the important dimensions of life, it was found in the investigations that Persian books of the elementary period have not been analyzed by any researcher in terms of hope and its components. It has not been analyzed and it is necessary to analyze these books from different aspects so that the planners and policy makers of the educational system can make possible revisions in the future with more peace of mind and confidence based on the results of the researches.

With this description and with regard to the mentioned cases, the purpose of the present thesis is to analyze Persian books from the point of view of the degree of reflection of hope and hope and its components, and in order to achieve this important goal, the following questions will be asked and we will try to answer them: What are the important components of hope? How is the level of reflection of hope and its components in the Persian books of the sixth grade?

The statistical population was elementary school books, which were selected based on purposeful sampling (according to the objectives of the lessons) of Persian books to be read in the six grades at the beginning of the year 1400, which consists of 715 pages. The selection of key words, i.e. the components of hope, was based on Snyder's theory of hope, and to determine the reliability of analysts' views regarding the components of hope in the content of textbooks, the P. Scott method was used, which is known for intra-subject agreement. The rate (0.85) was obtained, which is a high

1. Professor, Department of Psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

*Corresponding Author:

Email: yaghoobi@basu.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

3. Ph.D.Student, Department of Psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

coefficient. The data obtained from the analysis of the content of the components of hope have been analyzed in the form of descriptive statistics using the three stages of Shannon's entropy. The results and findings of the qualitative part of the content analysis showed that the 5 components of hope based on Snyder's theory of hope, which are emphasized in most sources and texts, are: having a goal, the power to find a way with planning (passage thinking), the power of will (active thinking), identifying obstacles to achieving the goal and the power of patience and persistence (resilience).

After collecting the necessary data and information, Shannon's entropy method, which is used in quantitative content analysis, has been used to process the results. Based on Shannon's entropy method, let's read Persian books, the six elementary grades from the point of view of 3 respondents and 5 components of hope have been classified and based on the following steps:

First step: Normalizing the frequency matrices of the table.

Second step: The information load of each category was calculated and placed in the relevant columns.

Third step: Using the information load of the components, the importance coefficient of each component is calculated, and any component that has more information load has a higher degree of importance.

And in the quantitative part of the content analysis that was done with Shannon entropy, among the 5 studied components of hope, the component of having a goal with the amount of information load of 0.7923 and the importance coefficient of 0.2009 received the most attention and the component of the power of patience and stability (resilience) with The amount of information load of 0.7940 and the importance coefficient of 0.1992 has been given the least attention. And finally, the findings of the amount of reflection of the components of hope show that this amount of attention is unevenly distributed. This means that some components have been given relatively enough attention and others have not been given much attention, and this imbalance is quite noticeable in the lessons and sections of the book and among the basic books.

According to the research done and the results obtained about the important role of hope in the important dimensions of life, it was found in the investigations that Persian books of the elementary period have not been analyzed by any researcher in terms of hope and its components. It has not been analyzed and it is necessary to analyze these books from different aspects so that the planners and policy makers of the educational system can make possible revisions in the future with more peace of mind and confidence based on the results of the researches. Bearing in mind the research results that emphasize the mutual effects of the components of hope, it is of great importance that setting important goals leads to increased motivation and this motivated motivation in turn may help to find a way out.

Although there is hope in humans from the moment of birth, it is not inherent, but acquired and learned, and this can be done through education, especially through textbooks and their content. Therefore, it is very important and fundamental to

mention that textbooks and their content as an informative agent and tool can play a very important role in learning and learning hope.

Therefore, according to the contagious nature of hope, which has been pointed out by the researchers, and the fact that adults play an important role in the hopeful thinking of their children, and today's generation is able to fight tomorrow's problems by teaching and learning about hope. The important role of education and the content of textbooks are emphasized again. Based on the research results, hope is introduced as a positive psychological theme, so the text and content of books should be emphasized as an important source for teaching hope, especially during primary education. Because the words and sentences that we use in our daily life to refer to hope indicate that hope is a gift that can be created, exchanged or received in schools and classrooms during education.

Keywords: Hope, Components of Hope, Content Analysis

بررسی محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی بر اساس جایگاه امید و مؤلفه‌های آن؛ مطالعه‌ای از نوع تحلیل محتوا

ابوالقاسم یعقوبی*^۱، مهران فرهادی^۲، اسماعیل قیصری^۳

چکیده

هدف از انجام این پژوهش تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی بخوانیم مقطع ابتدایی از منظر میزان توجه به امید و مؤلفه‌های آن بوده است. روش پژوهش توصیفی و از نوع تحلیل محتوا بوده است. جامعه آماری، بر اساس نمونه‌گیری هدفمند کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدای چاپ سال ۱۴۰۰ که مشتمل بر ۷۱۵ صفحه می‌باشد، به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. انتخاب مؤلفه‌ها بر اساس نظریه امید اسنایدر صورت گرفته، همچنین برای تعیین پایایی دیدگاه‌های تحلیل گران نسبت به مؤلفه‌های امید در محتوای کتب درسی از روش پی اسکات استفاده گردید و میزان (۰/۸۵) بدست آمد که ضریب بالایی است. داده‌ها در قالب آمار توصیفی و با استفاده از مراحل سه‌گانه آنتروپی شانون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج و یافته‌های بخش کیفی تحلیل محتوا نشان داد که پنج مؤلفه امید بر اساس نظریه امید اسنایدر که در اکثر منابع دیگر نیز مورد تأکید قرار گرفته است عبارتند از: ۱- داشتن هدف ۲- قدرت راه‌یابی یا برنامه‌ریزی (تفکر گذرگاه) ۳- قدرت اراده (تفکر عامل) ۴- شناسایی موانع رسیدن به هدف ۵- قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری). و در بخش کمی تحلیل محتوا که با آنتروپی شانون صورت گرفته است، از میان ۵ مؤلفه مورد مطالعه امید، مؤلفه داشتن هدف با میزان بار اطلاعاتی ۰/۷۹۲۳ و ضریب اهمیت ۰/۲۰۰۹ بیشترین توجه و مؤلفه قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری) با میزان بار اطلاعاتی ۰/۷۹۴۰ و ضریب اهمیت ۰/۱۹۹۲ کمترین توجه را به خود اختصاص داده است.

کلیدواژه‌ها: امید، مؤلفه‌های امید، تحلیل محتوا و کتاب درسی

۱. استاد گروه روانشناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

Email: yaghoobi@basu.ac.ir

* نویسنده مسئول:

۲. استادیار گروه روانشناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

۳. دانشجوی دکتری روانشناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

امروزه تمرکز در نظام‌های آموزشی اغلب بر فعالیت‌های آموزشی و پرورشی و در چارچوب کتاب درسی و محتوای آن انجام می‌گیرد. از این رو محتوای دروس شامل مجموعه‌ای از دانش‌ها، مهارت‌ها، فرایندها و ارزش‌های است که دانش‌آموز در ضمن آموزش یا در فرآیند یاددهی - یادگیری با آن در تعامل قرار می‌گیرد (Fazelolahi and et al, 2017). از دیدگاه اسنایدر امیدواری پل زدن ذهنی به‌سوی اهدافی است که اکنون در رویا داشته و در آینده محقق می‌شود (Snyder, 2000). و این نکته که بزرگ‌سالان در تفکر امیدآفرین در فرزندان خود سهم مهمی دارند و نسل امروز با آموزش و یادگرفتن درباره امید قادر است با مشکلات فردا مبارزه کند (Bahari, 2010).

به عقیده (Snyder, 2002)، امید مانند سایر راه‌هایی که در کودکی و بزرگسالی آموخته می‌شود، آموختنی است. بنابراین، ارتقای خود انگیزشی و هدف‌گزینی را از جمله اجزاء کلیدی پرورش امید دانسته‌اند. (Snyder) در این باره دو قاعده برای امید پیشنهاد کرده‌اند: ابتدا اهداف واقعاً قابل دستیابی باشند و مورد دوم اینکه، انگیزه برای اقدام، به امید دست یافتن به اهداف، وجود داشته باشد. همچنین به نظر Lopez امید موجب امید می‌شود و انتقال امید درمانگر به مراجع امکان‌پذیر و کاملاً محتمل است (Lopez and et al, 2003). در تحقیقات متعددی هم به ماهیت سرایت‌پذیر بودن امید اشاره شده است (For example, Snyder, 1994; Snyder, Michael and Cheavans, 1999).

محققان جدیداً دریافته‌اند که نقش امید فراتر از یک نیروی تسلی‌بخش در اوج احساس غم‌زدگی است. امید نقش مقتدرانه و شگفت‌آوری در زندگی ایفا می‌کند و در حیطه‌های گوناگون از موفقیت تحصیلی تا تحمل مشاغل پرزحمت حائز اهمیت است. به گفته (Jenny, 2015)، امید و ناامیدی دو ساختار جدا از هم ولی مرتبط با هم هستند. امید به‌عنوان یک عامل انعطاف‌پذیری عمل می‌کند و سپری مؤثر در برابر افکار خودکشی کسانی است که دچار احساس ناامیدی هستند. یافته‌های پژوهش وی نشان داد افرادی که از امید بالا برخوردارند در مقابل افراد با امید پائین، کمتر با افکار خودکشی مواجه می‌شوند و مقاومت بیشتری نسبت به این‌گونه افکار از خود نشان می‌دهند. امید در ادبیات روان‌شناسی به‌عنوان یک موقعیت انگیزشی مثبت و یک فرایند شناختی هیجانی تعریف می‌شود که منجر به حرکت هدفمند به‌سوی یک هدف مشخص می‌گردد (Jenny and et al, 2015).

مهم‌ترین دغدغه‌ای که نویسندگان مطلب حاضر را به این سمت و سو سوق داد که این مسئله مهم را بررسی کنند این بود که با نگاهی به نتایج پژوهش‌های متعدد این موضوع دریافت شد که در کتب درسی دوره ابتدایی به امید و مؤلفه‌های آن، که پژوهش‌ها نشان می‌دهد از مهم‌ترین مؤلفه‌های سلامت روان است و اینکه امید با عاطفه مثبت و احساس خود ارزشمندی همبستگی مثبت و با شایستگی بیشتر در

بسیاری از حیطه‌های زندگی مثل تحصیل، افکار مثبت و انعطاف‌پذیرتر و ارزیابی مثبت‌تر از رویدادهای استرس‌آمیز زندگی رابطه دارد کمتر پرداخته شده است و این مسئله موجب شد که کتاب‌های درسی که نقش مهم و محوری در آموزش امید را بر عهده دارند مورد کنکاش قرار گیرند. از این رو سؤال کلیدی و اصلی پژوهش آن است که در کتاب‌های فارسی بخوانیم مقطع ابتدایی به چه میزان به سازه امید و مؤلفه‌های آن توجه شده است؟

لذا باید به متن و محتوای کتاب به‌عنوان منبعی مهم برای آموزش امید اشاره شود. کلمات و جملاتی که در زندگی روزمره با استفاده از آن‌ها به امید اشاره می‌کنیم بیانگر این موضوع‌اند که امید موهبتی است که می‌توان آن را ایجاد، تبادل یا دریافت کرد. ایده امید ۱ از ابتدای خلقت بشر مطرح بوده و مسئله امیدواری و ناامیدی همواره یکی از دغدغه‌های ذهنی و فکری انسان‌ها بوده است. انسان‌های نخستین به هنگام تنهایی یا درگیری با درندگان خود را محتاج پناه بردن به موجوداتی می‌دیدند. در دنیای معاصر نیز که عصر انفجار و تبادل اطلاعات نام گرفته، همه روزه اخبار امیدبخش و ناامید کننده زیادی در عرصه‌های مختلف سیاسی، امنیتی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به گوش می‌رسد که سلامت و آرامش روان افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در چنین شرایطی توجه به مسئله امید و غلبه عنصر امید بر ناامیدی در تأمین سلامت روانی افراد ضرورت پیدا می‌کند.

بر اساس دیدگاه Frank، امید را فرایندی مفهوم‌سازی کرد که در تمام رویکردهای روان‌درمانی مشترک است. وی در کتاب «ترغیب و التیام بخشی» (Frank, 1991) ۲ امید را فرایند اصلی روان‌درمانی معرفی می‌کند. (Carl Menninger, 1959) نیز به‌عنوان رئیس انجمن روان‌شناسی آمریکا در یک سخنرانی برای اولین بار در میان روان‌شناسان آمریکا با اشاره به نقش امید در بهبود درمان جویان، آنان را تشویق کرد که در درمان به امید نقش و اهمیت بیشتری داده شود و قدرت امید به خود و قدرت امید به بیمارانشان را در فهم و درمان بیماری روانی به رسمیت بشناسد (Bahari, 2009).

مفهوم امید از نظر (Nowotny, 1989)، نیروی زندگی پویا، از نظر (Bland & Darlington, 2002) اهمیت حمایت شدن از سوی دیگران، از نظر (Hammelstein & Roth, 2002) برقراری ارتباط نزدیک با ارزش‌های شخصی و اهداف، و از نظر (Houghton, 2007) توان دنبال کردن فعالیت‌های روزانه و متحرک نگه داشتن خود است (Kermani, 2010). در تعریف دیگری (Snyder, 1991)، امید را مجموعه‌ای ذهنی می‌داند که مبتنی بر حس متقابل اراده و برنامه‌ریزی برای رسیدن به هدف است که دارای دو بعد شناختی به هم مرتبط یعنی قدرت پایوری و قدرت راه‌یابی است. به عقیده وی تفکر پایورانه، افکاری‌اند که افراد در مورد توانایی خود برای شروع و حفظ حرکت در مسیر انتخاب شده به سمت هدف دارند

1. The idea of hope

2. Persuasion and Healing

(Snyder, Cheavens & Micheal, 2007). تفکر عاملیتی یا پایورانه یک مؤلفه انگیزشی است که معرف ارزیابی فرد از توانایی اش برای حفظ حرکت در مسیر هدف، و تصور شخص از توانایی اش برای شروع حرکت در مسیرهای تعیین شده به سمت هدف است (Snyder, 2000). همچنین او تفکر رهیاب را عبارت از تصور توانایی شخص برای شناسایی و ایجاد مسیر به سمت هدف می‌داند (Snyder, 1994). با توجه به نظریات Snyder، می‌توان فرمول امید را چنین بیان کرد.

امید = قدرت اراده + قدرت برنامه‌ریزی + قدرت صبر + تعیین هدف + شناسایی موانع رسیدن به هدف +

هدف

در میان روان‌شناسان خصوصاً روان‌شناسان مثبت‌نگر این عقیده را دارند، که مفاهیمی مانند امید می‌تواند در برابر رویدادهای استرس‌زای زندگی از افراد حمایت کند. به عقیده (Goldesmet, 2002) امید، انتظاری مثبت درباره آینده و نگرش مثبت به رویدادهای علی و معلولی است و مانند سپری بین آثار رویدادهای استرس‌زای زندگی و سلامت جسمی و روانی و رفتاری قرار می‌گیرد (Meadows, 2005). در دهه‌های اخیر روان‌شناسان به‌طور جدی به بررسی نقش امید در درمان انواع بیماری‌ها پرداخته‌اند (Kermani and et al, 2010).

در دیدگاه‌های فرهنگی و علمی مختلف، امید دارای تعاریف متفاوتی است. از نظر (Snyder, 1995) امید یک هیجان انفعالی نیست که تنها در لحظات تاریک زندگی پدیدار می‌شود، بلکه فرآیندی شناختی است که افراد به‌وسیله آن، فعالانه اهداف خود را دنبال می‌کنند. از نظر او امید فرآیندی است که طی آن افراد (۱) اهداف خود را تعیین می‌کنند، (۲) راهکارهایی برای رسیدن به آن اهداف خلق می‌کنند و (۳) انگیزه لازم برای به اجرا درآوردن این راهکارها را ایجاد کرده و در طول مسیر حفظ می‌کنند. این سه مؤلفه الگوی امید به‌عنوان اهداف، تفکر گذرگاه و تفکر عامل (کارگزار) شناخته می‌شوند.

اهداف، نقاط پایان رفتارهای هدفمند هستند (Snyder, 1994; Snyder and et al, 1997). به‌عبارت‌دیگر تقریباً همه آنچه که یک فرد انجام می‌دهد به سمت دستیابی به یک هدف است. هدف شامل هر چیزی است که فرد مایل به دستیابی انجام و تجربه یا خلق آن است (Snyder, 2002). علاوه بر این در نظریه امید، اهداف منبع اصلی هیجان هستند. هیجان مثبت ناشی از دستیابی به هدف یا تصور نزدیک شدن به آن است، درحالی‌که هیجان منفی ناشی از شکست در دستیابی به هدف یا تصور دور شدن از آن است (Snyder, 2002). با توجه به پیوند بین دستیابی به هدف و عاطفه مثبت، ممکن است به نظر برسد یکه بهترین راهکار، تعیین اهداف آسان و کاملاً قابل دستیابی است. اما افراد دارای امید بالا معمولاً به دنبال اهدافی هستند که دارای میزانی از عدم قطعیت و سطح دشواری متوسط باشند (Snyder, 1994). تفکر گذرگاه، توانایی ادراک شده فرد برای شناسایی و ایجاد مسیرهایی به سمت هدف است (Snyder, 1994).

از آنجا که برخی از طرح‌ها و نقشه‌ها ممکن است با شکست مواجه شوند، افراد دارای امید بالا، به‌منظور مقابله با موانع احتمالی، چندین گذرگاه را در نظر می‌گیرند (Snyder, 1991; Irving and al, 1998). لازم به ذکر است که آثار سودمند امید، ناشی از توانایی واقعی در ایجاد گذرگاه‌ها نیست بلکه ناشی از این ادراک است که چنین گذرگاه‌هایی در صورت لزوم می‌توانند تولید شوند (Snyder and al, 1991).

تفکر عامل (کارگزار)، تفکری است که افراد در مورد توانایی خود برای شروع و تداوم حرکت در مسیر انتخاب شده به سمت هدف دارند (Snyder and al, 1999). این افکار در خودگویی‌های مثبت همچون «من می‌توانم این کار را انجام دهم» یا «رها نخواهم کرد» نمایان می‌شود (Snyder and al, 1998). تفکر عامل، فرد را برای شروع و حفظ حرکت در طول مسیر به سمت هدف برمی‌انگیزد. بیان این نکته مهم است که مؤلفه‌های امید بر یکدیگر اثر متقابل دارند (Carr, 2004) و تعیین اهداف مهم منجر به افزایش انگیزه می‌شود و این انگیزه برانگیخته شده به نوبه خود ممکن است به یافتن گذرگاه کمک کند. برخی پژوهش‌ها در حمایت از این نظر وجود همبستگی مثبت (۰/۴۵ تا ۰/۷۰) بین نمرات گذرگاه و عامل را نشان داده‌اند (Snyder, 1991).

واژه امید مفاهیم ضمنی گوناگونی دارد که به‌طور کلی می‌توان آن‌ها را به دو دسته فعال و غیرفعال تقسیم کرد (Bahari, 2010) مفهوم فعال امید که همراه با پیگیری رسیدن به هدف است یک روند آموختنی است نه یک حالت ساکن ذهنی، که دارای سه جزء به هم پیوسته تفکر یعنی ۱- تعیین هدف، ۲- نیروی اراده و ۳- نیروی راه‌یابی است. و البته جزء چهارم امید را باید در قدرت صبر دید، زیرا تلاش برای رسیدن به هدف مستلزم صرف وقت است. امید بدون این چهار جزء پیوسته نمی‌تواند زنده بماند. بنابراین، بهترین راه استفاده از نیروی امید بهره‌گیری از آن در دشوارترین و درعین حال مهم‌ترین کار زندگی یعنی تربیت فرزند است. و در این راه باید پیوسته و بی‌وقفه به فرزندان درس امید اندیشی داد. از آنجا که شناخت این اجزاء و تقویت آن‌ها در فرزندان از طریق تمرین و تکرار میسر است، بنابراین امید مهارتی آموختنی است، با این حال، این مهارت که اساس زیستی و سایر مهارت‌های زندگی را تشکیل می‌دهد، شاید به دلیل آنکه وجود آن در انسان بدیهی فرض شده است، به کودکان آموزش و تعلیم داده نمی‌شود (Bahari, 2010).

مطالعات نظری و پیشینه پژوهش

از نظر (Snyder, 2002) امید مفهومی آموختنی است. او و همکارانش در یک رشته مطالعات به این نتیجه رسیدند که امید شامل رفتارهای آموخته شده و جریان‌های فکری است که از طریق فرایند اجتماعی شدن کسب می‌شود. این ادعا در مطالعه‌ای روی ۱۰۸ کنایه، اندرز و ضرب‌المثل‌های مرتبط با

امید که در بسیاری از فرهنگ‌ها رایج هستند، نشان داده شده است. یعنی امید مفهومی وابسته به فرهنگ است و کودکان آن را به‌طور ضمنی در جریان یادگیری زبان می‌آموزند. همین‌طور جزء شناختی امید فقط در بازسازی امید وجود دارد نه در اکتساب واقعی آن. محققان متعددی به مطالعه رابطه بین سطوح امید و موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان پرداخته‌اند. به نظر آن‌ها امید و موفقیت تحصیلی با هم همبستگی دارند (Snyder, Hoza and et al, 1997; Chang, 1998). دانش‌آموزان پرامید نسبت به همسالان کم امید به‌طور معناداری رفتارهای تحصیلی سازگارانه‌تری از خود نشان داده‌اند (Curry and et al, 1997).

از این نظر منطقی است که کنترل سطوح امید در کودکان ممکن است به‌عنوان سپری در برابر شکست تحصیلی و تدبیری برای کاهش تأثیر مخرب آن بر پیشرفت تحصیلی مفید باشد. پژوهش‌های اخیر در بعضی کشورها، از جمله آمریکا درباره امید و موفقیت تحصیلی، مبتنی بر رویکرد نارسایی، بر عوامل منتهی به شکست تحصیلی و منتهی به برنامه‌های پیشگیری که به‌سوی کاهش عناصر مؤثر بر اخراج از مدرسه معطوفند، تمرکز یافته‌اند (Syder & Shorey, 2002).

(Snyder, 1991) در اعتباریابی پرسشنامه امید در کودکان اشاره می‌کند که بین نمرات بالا در امید برای آینده و نمرات بالا در امتحانات ارتباط مثبت وجود دارد. هم‌چنین نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهند که مداخلات امید آموزی می‌توانند سطح امید را افزایش دهند (Cheavens and at al, 2006; Snyder, 1995; Snyder, 2000). در پژوهشی دیگر با بررسی ارتباط معناداری زندگی، امید، رضایت از زندگی و سلامت روان در ۳۸۲ نفر از زنان شاغل فرهنگی در آموزش و پرورش ناحیه دو شیراز با استفاده از پرسشنامه‌های شاخص ارزشمندی زندگی، مقیاس امید بزرگسالان، رضایت از زندگی، شادی و افسردگی پی بردند که بین معناداری زندگی با امید، شادی، رضایت از زندگی، همبستگی مثبت و معنادار و با افسردگی همبستگی منفی معنادار وجود دارد (Nasiri and Jokar, 2008).

امید به‌عنوان یک درون‌مایه روان‌شناختی مثبت، از شواهد پژوهشی رو به رشدی در ارتباط با مرکزیت آن به‌عنوان یک عملکرد تطبیقی برخوردار است. ادعای که در پژوهش‌ها قویاً مورد تأکید قرار گرفته این است که امید به‌عنوان یک سپر محافظتی در تمام عرصه‌ها (جسمی، عاطفی، روان‌شناختی، معنوی و اجتماعی) مفید است (Seligman, 2000). صرف‌نظر از سن، نژاد، جنسیت یا موقعیت اجتماعی-اقتصادی، فواید امید به‌وسیله نتایج پژوهش‌های آکادمیک تأیید شده است (Snyder, 1995; Snyder and Cheavens, 2007). امید یک ویژگی و صفتی است که در عرصه زندگی پایدار و با ثبات باقی می‌ماند (Snyder, 2005)، اگرچه ممکن است سطوح امید به تدریج در رویارویی با محیط‌های جدید و گوناگون تغییر کند.

همچنین در پژوهش‌های (Snyder and et al, 2000; & Snyder, 2002; & Snyder and et al, 2002) این نتایج به دست آمده که بین امید و پیامدهای بهتر روان‌درمانی رابطه وجود دارد. (Irving, 1998) نیز نشان داده‌اند که آموزش امید می‌تواند منافع روان‌شناختی مختلفی برای افراد داشته باشد. بر اساس نتایج پژوهش (Snyder, 2005) امید بالا با بهزیستی، راهکارهای کنار آمدن و تنظیم درماندگی هیجانی نیز رابطه دارد. (Snyder, 2002) نشان دادند که امید وسیله‌ای برای پیشگیری (اولیه و ثانویه) از مشکلات زندگی است. امید با رضایت کلی از زندگی نیز همبستگی دارد (Valleh, Huebner & Suldo, 2006).

با توجه به تحقیقات صورت گرفته و نتایج به دست آمده از نقش مهم امید در ابعاد مهم زندگی، در بررسی‌های به عمل آمده مشخص شد که کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی تاکنون از سوی هیچ پژوهشگری از نظر امید و امیدواری و مؤلفه‌های آن مورد تجزیه و تحلیل قرار نگرفته است و ضروری است که از جهات مختلف این کتب مورد واکاوی و تحلیل قرار گیرد تا برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران نظام آموزشی بتوانند در آینده با آسودگی خاطر و اطمینان بیشتر و با استناد به نتایج پژوهش‌ها نسبت به آن بازنگری‌های احتمالی را انجام دهند. با این توصیف و با عنایت به موارد ذکر شده هدف از انجام پژوهش حاضر تحلیل کتاب‌های فارسی از منظر میزان انعکاس امید و امیدواری و مؤلفه‌های آن می‌باشد و برای رسیدن به این هدف مهم سؤالات زیر مطرح و درصدد پاسخگویی به آن‌ها خواهد بود:

مؤلفه‌های مهم امید کدامند؟

میزان انعکاس امید و مؤلفه‌های آن در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

در این تحقیق، روش پژوهش برای بررسی میزان اهمیت و توجه به شاخص‌های امید و مؤلفه‌های آن روش تحلیل محتوا بوده است. در تحلیل محتوای کتاب فارسی شش پایه ابتدایی، داده‌ها که همان مؤلفه‌های امید باشند، از متن درس‌های کتاب‌های فارسی هر شش پایه ابتدایی از ابتدا تا انتهای کتاب گردآوری (کیفی)، و میزان انعکاس آن‌ها در کتاب با استفاده از اعداد و ارقام تجزیه و تحلیل گردید (کمی). انتخاب کلیدواژه‌ها با به عبارتی مؤلفه‌های امید بر اساس نظریه امید اسنایدر صورت گرفت. در پژوهش حاضر تعداد پنج مؤلفه کلیدی برای امید در نظر گرفته شد، این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از: داشتن هدف، قدرت راه‌یابی یا برنامه‌ریزی (تفکر گذرگاه)، قدرت اراده (تفکر عامل)، شناسایی موانع رسیدن به هدف و قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری).

جامعه آماری پژوهش شامل کتاب‌های دوره ابتدای بود که بر اساس نمونه‌گیری هدفمند (با توجه به اهداف دروس) کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی مشتمل بر ۷۱۵ صفحه که در سال ۱۴۰۰ توسط وزارت آموزش و پرورش چاپ و منتشر شده است، انتخاب شدند. پس از جمع‌آوری داده‌ها و

اطلاعات لازم، برای پردازش نتایج از روش Shanno Entropy که در تحلیل محتوای کمی مورد استفاده قرار می‌گیرد، استفاده شده است. بر اساس این روش محتوای کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی از نقطه نظر سه پاسخگو پنج مؤلفه امید طبقه‌بندی و بر اساس مراحل زیر اقدام شده است:

مرحله اول: ماتریس‌های فراوانی‌های جدول باید نرمال شوند که برای این کار از رابطه ذیل استفاده شده است:

$$P_{ij} = \frac{f_{ij}}{\sum_{i=1}^m f_{ij}} \quad (i=1, 2, \dots, m, j=1, 2, \dots, n)$$

هنجار شده ماتریس فراوانی (p) فراوانی مقوله (F) شماره پاسخگو (i) شماره مقوله (j) تعداد پاسخگو (m)

مرحله دوم: بار اطلاعاتی هر مقوله را محاسبه کرده و در ستون‌های مربوطه قرار می‌دهیم که برای این کار از رابطه زیر استفاده شده است:

$$E_j = -k \sum_{i=1}^m [p_{ij} \ln p_{ij}] \quad (j=1, 2, \dots, n) \quad K = \frac{1}{\ln m}$$

هنجار شده ماتریس (p) لگاریتم نپری (Ln) شماره پاسخگو (i) شماره مقوله (j) تعداد پاسخگو (m) مرحله سوم: با استفاده از بار اطلاعاتی مؤلفه‌های (j=1, 2, ..., n) ضریب اهمیت هر یک از مؤلفه‌های محاسبه شده و هر مؤلفه‌ای که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد از درجه اهمیت بیشتری برخوردار است. برای محاسبه ضریب اهمیت از رابطه زیر استفاده شده است:

$$W_j = \frac{E_i}{\sum_{j=1}^n E_j}$$

درجه اهمیت (W_j) بار اطلاعاتی هر مقوله (E_j) تعداد مقوله‌های (n) شماره مقوله (j)

یافته‌ها

ابتدا برای تعیین پایایی دیدگاه‌های تحلیل‌گران نسبت به مؤلفه‌های امید در محتوای کتب درسی از روش پی اسکات استفاده گردید که به توافق درون موضوعی مشهور است و میزان (۰/۸۵) بدست آمد که ضریب بالایی است.

سؤال اول: مهم‌ترین و کلیدی‌ترین مؤلفه‌های امید و امیدواری کدام‌اند؟

برای پاسخ به این سؤال اصلی و مهم با توجه به نظریه اسنایدر و با مراجعه به متون و منابع و اسناد معتبر و پژوهش‌های میدانی تعداد پنج مؤلفه کلیدی و مهم که در اکثر منابع و متون معتبر به آن‌ها اشاره گردیده است، شناسایی شدند که عبارت‌اند از: داشتن هدف، قدرت راه‌یابی یا برنامه‌ریزی (تفکر گذرگاه)، قدرت اراده (تفکر عامل)، شناسایی موانع رسیدن به هدف و قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری).

سؤال دوم: میزان انعکاس مؤلفه‌های امید در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی به چه صورت

است؟

برای پاسخ به این سؤال ابتدا فراوانی هر کدام از مؤلفه‌ها با توجه به متن کتاب‌ها استخراج و سپس مجموع فراوانی به دست آمده بر حسب مؤلفه‌ها در کتاب مطابق با جدول ۱ تهیه گردید و در جدول ۲ داده‌های این جدول بر اساس مرحله اول روش آنتروپی شانون به صورت داده‌های بهنجار شده در آمدند. سپس بر اساس مرحله دوم روش آنتروپی شانون مقدار بار اطلاعاتی مؤلفه‌های مشخص گردید (جدول ۳) و در مرحله سوم مطابق روش آنتروپی شانون ضریب اهمیت داده‌ها به دست آمدند (جدول ۴) و به این صورت مشخص شد که کدام یک از مؤلفه‌ها دارای بیشترین توجه و اهمیت در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی بوده است.

جدول (۱): توزیع فراوانی مؤلفه‌های امید در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی

مؤلفه‌های امید متن کتاب	داشتن هدف	قدرت راه‌یابی یا برنامه‌ریزی (تفکر گذرگاه)	قدرت اراده (تفکر عامل)	شناسایی موانع رسیدن به هدف	قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری)
پاسخگوی شماره دو	۲۲۳۰	۶۸۰	۱۰۱۲	۹۸۶	۶۴۱
پاسخگوی شماره سه	۲۱۹۵	۷۰۲	۱۱۰۸	۹۷۱	۵۹۲
جمع	۶۹۰۳	۲۱۵۹	۳۳۰۹	۳۰۴۶	۱۹۱۷

جدول ۱ نشان‌دهنده این نکته است که در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی به ترتیب به مؤلفه‌های داشتن هدف با ۶۹۰۳ و مؤلفه قدرت اراده (تفکر عامل) با ۳۳۰۹ فراوانی بیشترین توجه و به مؤلفه‌های قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری) با ۱۹۱۷ فراوانی و قدرت راه‌یابی یا برنامه‌ریزی (تفکر گذرگاه) با ۲۱۵۹ فراوانی کمترین توجه گردیده است.

جدول (۲): داده‌های بهنجار مؤلفه‌های امید در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی

مؤلفه‌های امید متن کتاب	داشتن هدف	قدرت راه‌یابی یا برنامه‌ریزی (تفکر گذرگاه)	قدرت اراده (تفکر عامل)	شناسایی موانع رسیدن به هدف	قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری)
پاسخگوی شماره دو	۰/۳۲۳	۰/۳۱۵	۰/۳۰۶	۰/۳۲۴	۰/۳۳۴
پاسخگوی شماره سه	۰/۳۱۸	۰/۳۲۵	۰/۳۳۴	۰/۳۱۹	۰/۳۰۹

پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از فرمول مرحله دوم روش شانون مقدار بار اطلاعاتی هر یک از مؤلفه‌های امید به دست آمده است که در جدول ۳ نمایان است.

جدول (۳): بار اطلاعاتی مؤلفه‌های امید در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی

مؤلفه‌های امید					مؤلفه‌ها
داشتن هدف	قدرت راه‌یابی یا برنامه‌ریزی (تفکر گذرگاه)	قدرت اراده (تفکر عامل)	شناسایی موانع رسیدن به هدف	قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری)	
۰/۷۹۲۳	۰/۷۹۳۸	۰/۷۹۲۷	۰/۷۹۳۴	۰/۷۹۴۰	بار اطلاعاتی
۰/۲۰۷۷	۰/۲۰۶۲	۰/۲۰۷۳	۰/۲۰۶۶	۰/۲۰۶۰	درجه انحراف بار اطلاعاتی

تحلیل داده‌های حاصل از جدول ۳ نشان می‌دهد که مؤلفه داشتن هدف با ۰/۷۹۲۳ بار اطلاعاتی و با بیشترین درجه انحراف بار اطلاعاتی (۰/۲۰۷۷) و مؤلفه قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری) با ۰/۷۹۴۰ بار اطلاعاتی و با کمترین درجه انحراف بار اطلاعاتی (۰/۲۰۶۰) را به خود اختصاص داده است. در مرحله پایانی ضریب اهمیت هر یک از مؤلفه‌های امید با استفاده از مرحله سوم روش آنتروپی شانون که از تقسیم درجه انحراف بار اطلاعاتی هر مؤلفه تقسیم بر مجموع درجه انحراف بار اطلاعاتی به دست آمده است.

جدول (۴): ضریب اهمیت مؤلفه‌های امید در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی

مؤلفه‌های امید					ابعاد
داشتن هدف	قدرت راه‌یابی یا برنامه‌ریزی (تفکر گذرگاه)	قدرت اراده (تفکر عامل)	شناسایی موانع رسیدن به هدف	قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری)	
۰/۲۰۰۹	۰/۱۹۹۴	۰/۲۰۰۶	۰/۱۹۹۹	۰/۱۹۹۲	ضریب اهمیت
۱	۴	۲	۳	۵	رتبه هر مؤلفه

داده‌های جدول ۴ نشان‌دهنده این نکته است که از میان مؤلفه‌های امید در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه داشتن هدف و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری) می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

با مطرح شدن روز افزون اهمیت امید در سلامت روان و تقویت قوای روانی انسان برای مقابله با مشکلات دنیای امروز، توجه محققان و صاحب‌نظران نسبت به این سازه بیشتر شده است. در این میان امید دانش‌آموزان، که از اصلی‌ترین سرمایه‌های هر جامعه‌ای محسوب می‌شوند، طبعاً اهمیت مضاعفی

دارد. به این جهت در کتاب‌های درسی و محتوای آن‌ها بیش از پیش باید به مؤلفه‌های امید که می‌تواند بر جنبه‌های متعددی در زندگی افراد تأثیر داشته باشد، پرداخته شود.

هدف این پژوهش بررسی میزان انعکاس مؤلفه‌های امید و امیدواری در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی بوده است. برای استخراج مؤلفه‌های امید با استناد به نظریه امید اسنایدر با مراجعه به متون و منابع معتبر و پژوهش‌های صورت گرفته پنج مؤلفه استخراج گردید که عبارت‌اند از: داشتن هدف، قدرت راه‌یابی یا برنامه‌ریزی (تفکر گذرگاه)، قدرت اراده (تفکر عامل)، شناسایی موانع رسیدن به هدف و قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری).

یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌ها حاکی از آن است که در کتاب‌های فارسی بخوانیم شش پایه ابتدایی در مجموع بر اساس دیدگاه سه نفر تحلیل‌کننده ۱۷۳۳۴ مرتبه به مؤلفه‌های امید توجه شده که در این میان سهم مؤلفه داشتن هدف ۶۹۰۳ فراوانی و مؤلفه قدرت راه‌یابی یا برنامه‌ریزی (تفکر گذرگاه)، با ۲۱۵۹ فراوانی، مؤلفه قدرت اراده (تفکر عامل) با ۳۳۰۹ فراوانی، شناسایی موانع رسیدن به هدف با ۳۰۴۶ فراوانی و قدرت صبر و پایداری (تاب‌آوری) با ۱۹۱۷ فراوانی می‌باشد.

علاوه بر این یافته‌های حاصل از میزان انعکاس مؤلفه‌های امید نشان می‌دهد که این میزان توجه، نامتوازن توزیع شده است. به این معنی که به برخی از مؤلفه‌های توجه نسبتاً کافی شده است و به برخی دیگر توجه چندانی نشده است و این نامتوازن بودن در درس‌ها و بخش‌های کتاب و در بین کتاب پایه‌ها نیز کاملاً محسوس است. اگرچه به برخی مؤلفه‌ها توجه و یا در حد متوسطی توجه شده است اما با توجه به نتایج پژوهشی که نشان داده است مؤلفه‌های امید بر یکدیگر اثر متقابل دارند (Carr, 2004) در نتیجه این کم توجهی به سایر مؤلفه‌ها می‌تواند بر مؤلفه‌هایی هم که توجه بیشتری شده است اثر منفی گذاشته و مانعی در رسیدن به اهداف طراحی شده آموزشی و پرورشی باشد. همچنین پژوهش دیگری که بر اهمیت این نکته و اثرات متقابل مؤلفه‌های امید تأکید می‌کند نتایج پژوهش (Snyder, 1991) است که نشان می‌دهد تعیین اهداف مهم منجر به افزایش انگیزه می‌شود و این انگیزه برانگیخته شده به نوبه خود ممکن است به یافتن گذرگاه کمک کند. برخی پژوهش‌ها در حمایت از این نظر وجود همبستگی مثبت (۰/۴۵ تا ۰/۷۰) بین نمرات گذرگاه و عامل را نشان داده‌اند.

به عقیده (Snyder, 2002)، امید مانند سایر راه‌هایی که در کودکی و بزرگسالی آموخته می‌شود، آموختنی است. بنابراین ذکر این نکته بسیار مهم و اساسی است که کتب درسی و محتوای آن به‌عنوان یک عامل و ابزار آموزنده می‌تواند نقش بسیار مهمی در آموختن و یادگیری امید داشته باشد. با توجه به اینکه نظام آموزشی کشور یک نظام متمرکز و برنامه درسی آن منحصر به کتاب درسی است، که در کل

کشور استفاده می‌شود، بنابراین چگونگی تنظیم محتوای کتب درسی، عامل مهمی در تعیین چگونگی یادگیری و انتقال مفاهیم و ارزش‌هاست.

به نظر (Lopez and et al, 2003) امید موجب امید می‌شود. ماهیت سرایت‌پذیر امید توسط سایر محققان اشاره شده. و این نکته که بزرگسالان در تفکر امیدآفرین در فرزندان خود سهم مهمی دارند و نسل امروز با آموزش و یادگرفتن درباره امید قادر است با مشکلات فردا مبارزه کند (Bahari, 2010) بر نقش مهم آموزش و محتوای کتاب‌های درسی تأکید دوباره دارند. اگرچه از همان لحظه تولد امید در انسان‌ها وجود دارد اما ذاتی نیست بلکه اکتسابی و آموختنی است و این امر می‌تواند از طریق آموزش و به‌ویژه از طریق کتاب‌های درسی و محتوای آن‌ها صورت گیرد. همچنان که نتایج تعدادی از تحقیقات بر نقش و اهمیت آموزش امید اشاره می‌کنند از جمله (Irving and et al, 1998) در تحقیق خود نشان داده‌اند که آموزش امید می‌تواند منافع روان‌شناختی مختلفی برای افراد داشته باشد و همچنین به نظر (Raab, 2007) آموزش امید تا اندازه معینی خاصیت پیشگیری دارد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تأمین شد.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان، مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است و این مقاله قبلاً در هیچ نشریه‌ای اعم از داخلی یا خارجی چاپ نشده است و صرفاً جهت بررسی و چاپ به فصلنامه تدریس پژوهی ارسال شده است.

References

Ahmadrash, R., & Mostafazadeh, E. (2019). Analysis of the social studies curriculum of the first year of high school in terms of the amount of attention paid to multicultural educational components, *Jornal of Research in Teaching*, Winter (7) 4, 24-46. [In Persian]

Aladdini, Z., & et al (2007). Investigat the effectiveness of group hope therapy on the level of hope and mental health, *Quarterly journal of research in psychological health*, 1(4). [In Persian].

Bahari, F. (2010). "The essentials of hope and hope therapy, a manual for hope-rising". Danjeh Pub. [In Persian].

Bahari, F., & et al. (2010). Comparison of the effect of marital counseling focused on hope and the combined model of forgiveness and hope on interpersonal cognitive distortions and marital conflicts of couples referring to counseling centers in Isfahan, *behavioral science research*. 8 (1): 25-33. [In Persian].

Carr, A. (1957). *Positive Psychology: The Science of Human Beings Happiness and Powers*; Translated by H. Pashasharifi, G. Najafizand with Cooperation of B. Sanaei, Tehran: Sokhan, 1385. [In Persian].

Chang, E. C., & Desimon, SH. L. (2001). The influence of hope on appraisals, coping, and dysphoria: a test of hope theory. *Journal of social and clinical psychology*, 20(2): 117-129.

Chang, E.C. (1998). "Hope, problem-solving ability, and coping in a college student population: Some implications for theory and practice". *Journal of Clinical Psychology*, 54: 953-962.

Cheavens, S. J., Feldman, B., Micheal, A.G.S., & Snyder, C.R. (2002). *Hope in cognitive psychotherapies: on working with client's strengths*. *Journal of Cognitive psychotherapies: an International Quarterly*, 20, 135-145.

Compton, M. T., Thompson, N.J., & Kaslow, N. J. (2005). Social environment factors associated with suicide attempt among low-income African American: the protective role of family relationships and social support. *Social Psychiatric Epidemiology*, 40: 175-185.

Curry, L. A., Snyder, C.R.; Cook, D.L., Ruby, B.C., & Rehm, M. (1997). "Role of hope in academic and sport achievement". *Journal of Personality and Social Psychology*, 73: 1257-1267.

Eric Fromm, *the revolution of hope*. (1995). Translated by Majid Roshangar, Tehran: Nizar, p. 28. [In Persian].

Fazl-Lahi Qamshi, S., & Talai Fard, A. (2017). Investigating the amount of attention paid to the six areas of education in the document of fundamental transformation of education in social studies textbooks of elementary school, *Journal of applied issues of Islamic education and training*, 3. [In Persian].

Feldman, D.B., & Snyder, C.R. (2005). "Hope and meaningful life: theoretical and empirical associations between goal-directed thinking and life meaning". *Journal of social and clinical psychology*, 24(3): 401-421.

Frank, J. (1968). *The role of hope in psychotherapy*. *International Journal of psychiatry*, 5.

Frankel, V.E. (1984). *An Introduction to Logo therapy*. London: Hodder & Stoughton.

Grewal, P. K., & Porter, J. (2007). *Hope theory: a framework for understanding Death studies*. *Washington*, 31(2): 131-154.

Irving, M.L., C.R., Snyder, Cheavens, J., Coeavel. L., Hank, J., Hilberg, P., & Nelson, N. (2004). The relationships between hope and outcomes at the pretreatment, beginning and later phases of psychotherapy. *Journal of psychotherapy Integration*. 14(4), 419-443.

Irving, M.L., Snyder, Cheavens, J., & Crowson, J.J. (1998). Hope and coping with cancer college females. *Journal of Personality*, 66. 195-214.

Jenny, M.Y., Huen, Brian, Y.T. Ip., Samuel, M.Y.Ho., & Paul S. F. Yip. (2015). Hope and Hopelessness: The Role of Hope in Buffering the Impact of Hopelessness on Suicidal Ideation. Published online, *Journal. Pone. Thomas Niederkrotenthaler*, Editor.P.I

Karimi, SB., Adib, Y., & Mahmoudi, F. (2018). The Place of Learning Styles in Elementary Curriculum Elements of the Sixth Elementary School: Empirical Sciences and Social Studies. *Jornal of Research in Teaching*, 6(2):115-129. [In Persian].

Karmani, Z., Mohammad Karim, Kh., & Mahmud, H. (2011). "Psychometric properties of the hope Snyder scale". *Applied psychology*, 5(3):7-23. [In Persian].

Khalji, T. (2006). "Investigating the relationship between hope, the source of academic inhibition and academic success in the pre-university course of Tehran in the academic year 86-85". Master's thesis, field of general psychology, Faculty of Psychology, Al-Zahra University. [In Persian].

Lopes, S, J., Snyder, C. R., & Rasmussen, H, N. (2003). *Striking a vital balance: Developing a complementary focus on human weakness and strength through positive psychological assessment*. In S. J., Lopez & C. R., Snyder. (Eds), *Positive Psychological assessment: A hand book of models and measures*.

Meadows, L.A., Kaslow, N. J., Thompson, M. P., & Jurkovic, G. J. (2005). Protective against suicide attempt risk among African American women experiencing intimate partner violence. *American jornal of community psychology*, 36(1-2): 106-121.

Motahharipur, M. (2016). *Hope from the perspective of Islamic ethics and positive psychology*. ph.d.Thesis, Department of Islamic Studies, Islamic Ethics, University of Islamic Studies. [In Persian].

Nasiri, H., & Allah Jokar, B. (2008). Meaning of life, hope, satisfaction with life and mental health in women (a group of cultural working women). *Journal of Women in Development and Politics (Women's Research)*, 6(2): 157-176. [In Persian].

Raab, K.A. (2007). "Fostering Hope in a Psychiatric Hospital. Royal Ottawa Healt Care".

Safri Shali, R. & poya, T. (2018). "Investigating the level of hope for the future and factors affecting it among Tehrani citizens". *Welfare and Social Development Planning Quarterly*, 9(35) [In Persian].

Seligman, M.E.P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). "Positive psychology: An introduction". *American Psychologist*, 55, 5-14.

Snyder, C. R. (2002). *Hope Theory: Rainbows in the Mind*, *Psychological Inquiry*, 13(4): 249-275

Snyder, C. R., Cheavens, J., & Micheal, S. T. (2007). *Coping: The psychology of what works*. New York: Oxford University Press.

- Snyder, C. R., Ilardi, S. S., Cheavens, J., Michael, L. Y., & Simpson, S. (2000). *The Role of Hope in Cognitive-behavior Therapies*; Cognitive Therapy and Research. 24(6).
- Snyder, C. R., Shorey, H. S., Cheavens, J., Pulvers, K. M., Adams III, V. H., & Wiklund, C. (2002). Hope and Academic Achievement in College. *Journal of Educational Psychology*. 94: 820-826.
- Snyder, C.R., & Lopez Shane, J. (2007). *Positive Psychology: The Scientific & Peracyical Explorations of Human Strengtns*. Sage Publications, Inc. USA.
- Snyder, C.R, D.B. Feldman, H.S., & Shorey K.L. Rand. (2002). "Hopeful Choides: a School Counselors Guide to Hope Theory". Professional SchoolCounseling, 5: 298-306.
- Snyder, C.R. (1995). Conceptualizing, Measuring and Nurturing Hope; *Journal of Counseling and Development* .73. 355-360.
- Snyder, C.R. (2000). "Genesis: The Birth & Growth of Hope". In: C.R. Snyder (Ed.). *Handbook of Hope: Theory, Measures, and Applications*: 25-38 New York: Academic Press.
- Snyder, C.R. (2000). *Handbook of hope; theory, measures, and application*. Academic Press, USA.
- Snyder, C.R., & K.A. Lehman. (2006). *Hope for Rehabilitationa and Vice Versa*. Rehabilitation Psychology.
- Snyder, C.R., Harris, C., Anderson, J.R., Irving, H.S.A., Sigmon, L.M., Yoshinobu, S.T., & Gibb, L. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Development*, 60, 570- 585.
- Snyder, C.R., Rodregus, & Alicia H. (2000). "The Demise of Hope: on Losing Positive Thinking". In: C.R. Snyder (Ed.). *Handbook of Hope: Theory, Measures, and Applications*. 39-54. New York: Academic Press.
- Snyder. C.R., Hoza, B., Pelham, W.E., Rapoff, M., Ware, L., Danovsky, M., & et al. (1997). "The development and validation of the children's Hope Scale". *Journal of Pediatric Psychologe*, 22:399-421.
- Steger, M. (2007). *Meaning in life. Handbook of positive psychology*. Oxford. Oxford University Press.
- Valle, M. F., Huebner, E. S., & Suldo, SH. M. (2006). An analysis of hope as a psychological strength. *Journal of school psychology*, 44(5): 393-406.
- Wang, I. Y., Chang, P.C., Shih, F. J., Sun, C.C., & Jeng, C. (2006). Self-care behavior, hope, and social support in taiwanese patients awaiting heart transplantation. *Journal of psychosomatic research*, 67(4):485-490.
- Yaghoobi, A., & Mohagheghi, H. (2012). "Investigating Ways to Increase the Level of Hope in Students of Bu-Ali University". *Higher Education of Iran*. 4 (2): 155-169. [In Persian].